

Ga je mee op reis... naar Damanhur

Damanhur. Kwam voorbij op internet. Foto's van prachtige ondergrondse tempels in een Italiaanse berg trokken mijn aandacht. Waarom had ik hier nog nooit van gehoord en niemand in mijn omgeving? Ik wist direct dat dit mijn volgende reis zou worden. Ik legde contact met de bijzondere Damanhurianen. Volgde een intensief initiatieprogramma met een groep bijzondere metgezellen. Werd allerhartelijkst ontvangen door Vlinder, Mier en Veldmuis. Werd tot tranen geroerd door de schoonheid van de tempels van Damanhur. Werd verliefd op de natuurlijke omgeving van de Italiaanse Alpen. Ik danste tussen alien schilderijen, aarde bomen, at verrukkelijk biologisch, maakte community bouwende kunst en

leerde 's nachts in een regenbui hoe een orakel ritueel werkt. Ik begroette mensen met de groet 'Con Te' (met jou) met gevouwen handen. Moest dikwijls lachen om het gedoe, de logistiek en het hele harde werken in Damanhur. Kreeg antwoorden op een heleboel levensvragen. Ben nog steeds in verwarring over het bijna naïeve geloof in buitenaardse wezens, tijdreizen en de kracht van spiraalvormige sieraden. Had soms ook een beetje een Harry Potter school gevoel. Ben onder de indruk van datgene wat in Damanhur bereikt, gebouwd, verzameld en geschapen wordt. En ik ben boven alles van de mensen en de plek gaan houden.

Damanhur: een utopische én concrete gemeenschap in het hart van Italië

In het najaar van 2024 maakte ik misschien wel een van mijn meest bijzondere reizen. Ik bezocht de leefgemeenschap Damanhur in Italië. Damanhur is een spirituele en ecologische gemeenschap gelegen in de heuvels van Noord-Italië, ten noorden van Turijn. Deze gemeenschap, vaak omschreven als een utopisch experiment, is in de jaren '70 opgericht en groeide uit tot een bloeiend netwerk van eco-dorpen met een sterke focus op spiritualiteit, kunst, en duurzame ontwikkeling. Damanhur is zowel een fysieke plek, als een levensfilosofie die draait om wederzijdse verbinding, esoterische kennis en holistisch leven. Damanhur heeft een groots spiritueel doel.

Naast dat ik nergens mijn antropologen ogen zó hard nodig heb gehad, ben ik door de mensen en deze plek diep in mijn hart geraakt. Het was bijzonder, ingewikkeld, verwarrend en wonderschoon. Zoals de Damanhurianen zelf zeggen: Damanhur is **complex**. Reizigers en antropologen verzochten vaak na hun eerste India reis: 'Ik kan je niet vertellen hoe het was, India is gewoon niet na te vertellen, you love it and you hate it'. Ik had deze verwarring en cultuurschock in het kwadraat, na mijn tiendaags bezoek aan Damanhur. Damanhur is utopisch. En uiterst concreet. Damanhur is bovenal veel. Vreemd. Wonderschoon. Complex. Die complexiteit komt omdat je Damanhur op veel

manieren kunt beschouwen. Hieronder beschouw ik Damanhur met antropologische ogen vanuit verschillende perspectieven.

Vervolgens trek ik lessen voor organisaties en samenleving uit Damanhur. Omdat we zoveel kunnen leren van tribes overal op de wereld en Damanhur zo veel ontdekkingen heeft gedaan over het bouwen van tribes en het behalen van doelen.

Damanhur als sociologisch experiment

Damanhur is **een sociologisch experiment** over het bouwen van de ideale leefgemeenschap; een tribe. Damanhur is de grootste community in Europa. Veel spirituele leefgemeenschappen die zijn ontstaan in de vrijgevochten hippie jaren '70, zijn alweer uiteengevallen. Damanhur is blijven bestaan en gegroeid. Ook nu 11 jaar na het overlijden van de stichter, wat altijd een heel moeilijke overgangsfase is. Inmiddels zijn er kinderen geboren en opgegroeid in Damanhur en is er een stabiele basis. De politieke en sociale structuur van Damanhur is uiterst boeiend en leerzaam. En op een grappige manier vreemd, zoals het gegeven dat de bewoners van Damanhur hun geboortenaam verruilen voor dieren- en plantennamen.

Ik moest er wel om giechelen, toen ik de praktische zaken voor mijn bezoek regelde per mail ondertekend door Vlinder en door Mier Koriander. Ik werd opgehaald van het vliegveld door Veldmuis Hazelnoot. Kreeg kunstles van Cobra. En les over het ontwikkelingswerk in vluchtelingenkampen van Makaak aap. Na een tijdje werd het vertrouwd. Het was mooi om te vragen hoe lang mensen hun naam al droegen en waarom ze voor deze naam gekozen hadden. Als je een tijd in Damanhur leeft en je voelt dat je er echt klaar voor bent, dan wissel je je naam in voor een dierennaam. Dat gaat niet zomaar. Je stelt een naam voor die je bij jou vindt passen.

Vervolgens ga je langs 100 Damanhurianen voor een gesprek over of ze vinden dat de naam passend is. Uiterst functioneel. Dat maakt dat je de gemeenschap nog beter leert kennen en zij jou. In een tempelritueel stel je vervolgens je naam voor. De community roept dan ja of nee. Er is het verhaal van een man met een wat groot ego die voorstelde om Adelaar te gaan heten. Hetgeen wat kan schuren als de naam van de stichter Valk is. De gemeenschap besloot hem de naam Rups te geven. Na oorspronkelijke teleurstelling is Rups nu blij met zijn naam. Later kan een plantennaam worden toegevoegd. Bij groot spiritueel bewustzijn of een leiderschapsrol ontvang je ook een derde kristalnaam.

Damanhur kent een complexe sociale structuur, die bedoeld is om samenwerking, diversiteit en persoonlijke groei te bevorderen. De gemeenschap bestaat uit verschillende kernfamilies, 'nucleo's' genoemd, die in eco-huizen wonen, verspreid over het gebied. Elk nucleo heeft zijn eigen dynamiek en autonomie, maar samen vormen ze een hechte eenheid. Inwoners dragen bij aan de gemeenschap door in verschillende rollen te werken, variërend van landbouw en kunst tot spirituele en wetenschappelijke activiteiten. De focus op gemeenschapsleven betekent dat individueel eigendom en persoonlijke ambities ondergeschikt zijn aan het gezamenlijke doel. Beslissingen worden genomen op basis van consensus of via gekozen vertegenwoordigers in verschillende raden. Damanhur wordt door buitenstaanders soms een sekte of cult genoemd. Wat echter wezenlijk anders is in Damanhur dan in veel andere spirituele gemeenschappen, is dat er niemand is die individueel profiteert in de zin van geld of macht. Damanhur wordt democratisch geleid, is divers qua materiele levensbehoeften en bezit is gedecentraliseerd. De gemeenschappelijke gelden uit afdracht gaan naar bouw van de tempels en collectieve voorzieningen als de school, winkel en aankoop van land. Damanhur is in materiele zin niet rijk en er is veel stuk en oud. In de zin van verbinding, kennis, kunstzinnig bezit en immateriële zaken is Damanhur een schatrijke plek.

Ik was verbaasd over de diversiteit in Damanhur. Elke dag ontdekte ik weer een nieuwe vorm van samenleven of van projecten. Diversiteit en verandering zijn kernwaarden, diep verankerd in het gedachtengoed. Zo zijn er mensen die leven in woongroepen, zoals je je dat voorstelt bij een community. Maar er zijn ook koppels of eenlingen die wel verbonden zijn aan een nucleo, maar liever alleen wonen in een boomhut,

paddenstoelhuis, lekkende hut van riet of een kunstzinnige designwoning van een paar miljoen met marmeren bad en wegzinkende open haard onder een kristal zo groot als een bed. Er is een nucleo van een eco-dorp waar gezinnen met kinderen ieder in hun eigen volledig klimaatneutrale woning leven. Er zijn tempelkunstenaars, ambachtslieden, spiritueel werkers, artsen, landbouwers, loodgieters, advocaten, IT-ers die met online werk in de Verenigde Staten hun geld verdienen. Er zijn rijke mensen, arme mensen, gay koppels, traditionele mensen, alle politieke voorkeuren, alle kledingstijlen in Damanhur. Er zijn jongeren die niet in Damanhur willen wonen, maar wel verbonden willen blijven. Er zijn voorbijgangers die even komen meeleven en mensen die na een dag nooit meer weggaan. Er zijn veel Italianen, maar evenzoveel internationals.

Damanhur als politiek, economisch en maatschappelijk alternatief

Damanhur is ook een **politiek, economisch, en maatschappelijk alternatief systeem**. Met eigen winkels, voedselketens en verdeling van arbeid op verschillende - soms erg originele - manieren. De mensen die er wonen hebben niet veel vertrouwen in de houdbaarheid van de huidige kapitalistische wereldeconomie met al haar uitputting van de aarde en vereenzaming van mensen. Damanhur biedt een alternatief voor een andere manier van samenleven en resultaten bereiken.

Damanhur werd in 1975 opgericht door Oberto Airaudi, beter bekend als Falco Tarassaco of wel Valk Paardenbloem. Falco was een visionair, kunstenaar, en spiritueel leider die van jongs af aan al paranormale ervaringen had en sterke interesse toonde in oude spirituele tradities. Zijn visie op Damanhur was die van een gemeenschap die functioneert als een laboratorium voor menselijke evolutie, waarin spiritualiteit niet alleen een innerlijke zoektocht is, maar een collectieve onderneming. Falco ontwikkelde de filosofische en esoterische basis waarop Damanhur gebouwd is, gebaseerd op de overtuiging dat de mensheid in symbiose kan leven met hogere universele krachten. Falco had enorme haast en had een bovennatuurlijk talent om mensen grootste dingen

te laten doen. Hij zette aan tot de bouw van de ondergrondse tempels, de aankoop van grote stukken land en het heilige bos, vocht tegen weerstand uit de streng katholieke omgeving, zocht continu naar inspraak, vrijdelde conflicten in de beginfase van Damanhur en liet brieven vol opdrachten voor de toekomst na. Tot zijn dood in 2013 bleef hij het hart en de drijvende kracht achter Damanhur. In zijn testament stelde hij een aantal spirituele opvolgers aan en een praktische bestuursraad, de jaarlijks democratisch gekozen Nial. Die leiden Damanhur nu, samen met de gekozen vertegenwoordigers van de nucleo's.

Falco leeft voort in Damanhur. In een vereerde boom in het heilige bos. In een beeld in de tempel. In de vele tempelschilderingen. Op de foto's in elke nucleo en ieder huis in Damanhur. En bovenal in talloze wonderbaarlijke verhalen en in de harten van de Damanhurianen. Geregeld laat hij zich zien. In dromen, in visioenen, in een vlinder die zomaar opeens op je schouder komt zitten als je over Falco praat.

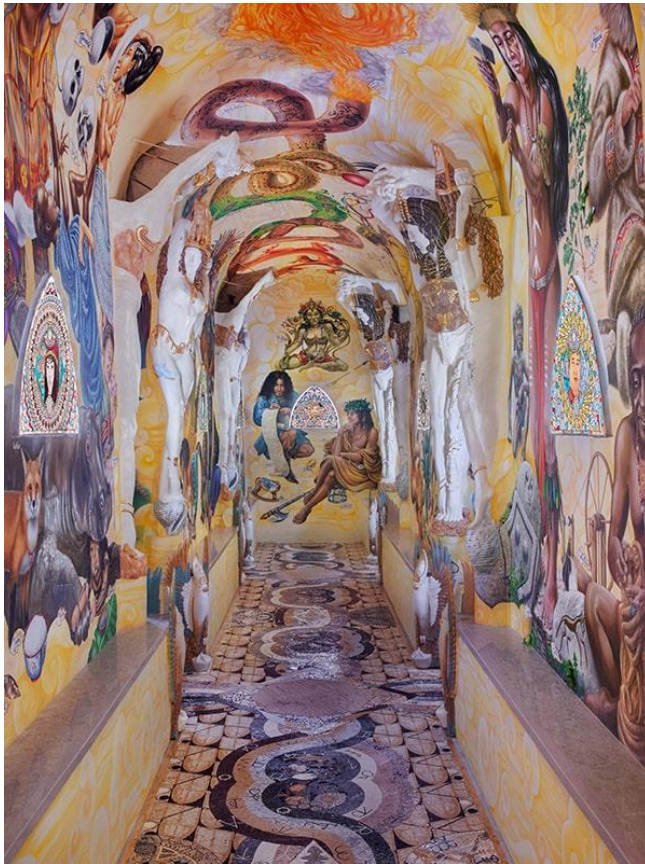
Het leiderschap binnen Damanhur is opmerkelijk, omdat het niet gebaseerd is op een enkel hiërarchisch systeem, maar een continu veranderend netwerk van rollen en verantwoordelijkheden. Dit noemen ze 'de circulatie van krachten', waarbij leiderschapsposities rouleren en verantwoordelijkheid gedeeld wordt. De gemeenschap wordt bestuurd door verschillende raden en associaties, elk met een specifieke focus, zoals economie, cultuur of spiritualiteit. Deze raden worden samengesteld uit gekozen vertegenwoordigers van de nucleo's en hebben als doel om beslissingen te nemen in overeenstemming met de wensen van de gemeenschap als geheel. Damanhur benadrukt de noodzaak van een politiek systeem dat dynamisch en inclusief is, zonder de starheid van traditionele machtssystemen.

Wil je iets nieuws of iets anders in Damanhur? Een nieuwe woonvorm introduceren, een nucleo stichten of een kunstsubsidie aanvragen? Dan vraag je een experiment of een project aan. Mits goed onderbouwd krijg je dat al snel voor elkaar en wordt het indien nodig ook gesupport en gefinancierd.

Consequentie is wel dat je het nog drukker krijgt dan je het al had, want het betekent vaak ook dat je zelf de trekker bent. Ik moest lachen om de eeuwige drukte in Damanhur. Het voelt als een mierenhoop van harde werkers en na 10 dagen was ik ook echt moe. Er is altijd logistiek gedoe. Wie op welke tijd met welke auto waar moet zijn. Damanhurianen zijn ofschoon diep spiritueel, geen mensen van lang op een mat zitten te mediteren. Actie en dingen bouwen en ondernemen is een vorm van devotie en toewijding aan de gemeenschap. Daarbij lopen wereldse zaken en spirituele zaken door elkaar. Het is heel normaal dat iemand zegt: 'ik moet nu uit de vastgoedmeeting vertrekken, want ga zo mijn stilteperiode in om met een entiteit te connecten'. In Damanhur kan je betalen met geld, maar ook met devotionele uren. Tijd is een betaalmiddel en wordt beschouwd als het grootste goed wat je een ander of de gemeenschap kunt geven. Op een centrale website kan je je devotionele uren registreren. Te lezen is daar bijvoorbeeld: 4 uur tempelonderhoud gedaan. Of 5 uur lang op de kinderen gepast van de burens. Of 4 bomen verbonden met het eeuwige netwerk. Ouders van kinderen tot drie jaar hoeven geen devotioneel werk te doen, dat zit in het ouderschap besloten. In Damanhur is verbondenheid en samenleven dus op een bepaalde manier gematerialiseerd, wat ik zelf wel als voor-beeldig heb ervaren in vergelijking met de kapitalistische samenleving waarde alles om geldelijke winstvermeerdering draait.

Damanhur als artistiek en bouwkundig project

Niet te missen in Damanhur is het perspectief van **kunstzinnigheid, creativiteit, architectuur en experimentele bouw**. Wie Damanhur bezoekt zal bovenal en als eerste overweldigd worden door de bijna bovennatuurlijk schoonheid van de ondergrondse tempels en alle andere uitingen van kunst in Damanhur, gemaakt in een mum van tijd door veelal ongeschoolde kunstenaars. Vreemde huizen, slimme eco-bouw, waanzinnige muurschilderingen, een eigen taal, heilige dansen en sieraden met verondersteld magische werking, maken dat je als bezoeker in Damanhur ook een 'Alice in Wonderland' ervaring krijgt. 'Hoe dan... hebben ze dit kunnen maken in zo'n korte tijd, met ongeschoolde mensen en zo

weinig middelen...' verzucht een ieder die Damanhur bezoekt. En of het je smaak is of niet, een ieder die de eerste stappen in de ondergrondse tempels van Damanhur zet, valt stil.

De 'Tempels van de Mensheid' zijn het meest spectaculaire en mystieke aspect van Damanhur. Falco gaf opdracht aan een groep van 12 mensen om een ondergrondse tempel te gaan graven, op een geheime plek in de bergen van de Italiaanse Alpen. Het lukte de groep om dat 15 jaar in het grootste geheim te doen. Dat alleen al is spectaculair en bijna onvoorstelbaar te noemen als je bedenkt dat met kleine boren en scheppen deze klus handmatig is geklaard. Denk alleen al aan het puin dat moet worden afgevoerd 's nachts in het geheim, de luchtcirculatie, watervoorziening, materiaal. Bovendien hadden de gravers en kunstenaars geen enkele opleiding en ervaring op bouwkundig of artistiek gebied. In 15 jaar werd een ondergronds complex gegraven met tempelzalen, een gangenstelsel, een spiegelzaal, waanzinnige muurschilderingen, mozaïek vloeren, mystieke alchemistische bollen gevuld met water, geheime verborgen deuren à la de Egyptische pyramides. Afbeeldingen van alle dier- en menssoorten op de aarde, aliens, mystieke wezens uit vele religieuze stromingen. Er is een labyrint met oneindig veel glas in loodpanelen, gewijd aan elke religie en godheid die je maar kunt bedenken in prachtig bewerkt Tiffany glaswerk. Een Islamitisch en Christelijk paneel gebroederlijk naast een Inuit Godheid. Bij de maak van elk paneel zijn religieuze leiders en sjamanen geconsulteerd om te bevragen of er recht wordt

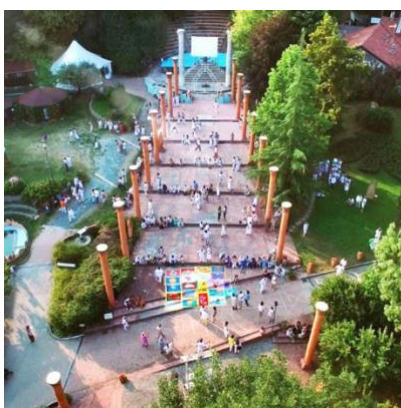
gedaan aan hen. De tempelbouw gaat nog steeds door en wordt groter en groter. Elke dag wordt er in de ateliers mozaïek en glas in lood gemaakt en worden er nieuwe gangen gegraven. In geheime codes gaf Falco gecodeerde opdrachten voor nieuwe delen van de tempel, die nog steeds om ontcijfering vragen. De Tempels van de Mensheid zijn nooit af.

Na 15 jaar werd de tempelbouw ontdekt door de Italiaanse overheid. Na dreiging het complex te sluiten, er waren immers geen bouwvergunningen, veranderde alles bij toetreding tot de tempel. Er werd een speciale wet aangenomen door het Italiaanse parlement, dat ondergrondse constructies met exact de afmetingen van de tempel, zonder bouwvergunningen gebouwd mochten worden.

Natuurlijk was ik sceptisch toen ik Damanhur ging bezoeken. Mensen die in aliens geloven met diernamen... Yeah right... Tot ik de tempel instapte. Ik heb in mijn bestaan als antropoloog al veel religieuze, new age en spirituele gemeenschappen ontmoet. Daar wordt vooral veel gepraat en 'gevonden'. In Damanhur worden dingen... gemaakt. Damanhur is tastbaar en concreet. Wat je ook vindt van het gedachtengoed en wat je kunstzinnige smaak ook is, zelfs de meest grote scepticus moet toegeven dat de tempels van Damanhur in een haast bovenmenselijke toewijding en schoonheid zijn gebouwd. We zeggen dikwijls: in de Middeleeuwen konden mensen nog kathedralen bouwen, nu niet meer. In Damanhur werd bewezen dat dat niet waar is.

Naast de ondergrondse tempels is er een bovengronds tempelcomplex Damil met een pilarengalerij, amfitheater en beeldenverzameling. Het is de plek waar grootse rituelen worden uitgevoerd door de bewoners van Damanhur met grote vuren, heilige dansen, muziek, theater. Schitterend versierde gewaden, kruisvaarderachtige zwaarden en de plek in het bos, maken dat tot een ervaring die het midden houdt tussen magische offerrituelen en een opvoering van de plaatselijke toneelvereniging. Er zijn volle maan rituelen, inwijdingsrituelen, dagen van herdenking van de doden, seizoensovergangen. Indrukwekkend en meeslepend.

En alsof het nog niet genoeg is, is er een Heilig Bos. Het heilige bos was een toegetakeld bos door veel pesticiden en houtkap. Het is door Damanhur aangekocht en teruggebracht tot een gezond ecosysteem vol bijzondere dieren, bomen en planten. Het bos is de plek waar verloren boomzielen zich veilig weten en waar middels spiralen tussen de bomen gemediteerd kan worden. De levensboom van Falco staat er.

Kunst in Damanhur is overal en heeft een spirituele en een sociale betekenis. In een workshop leerde ik op een artistieke manier te werken aan community building. Met een groep van 14 mensen maakten we beelden van klei met de opdracht om uit te beelden: 'jij zelf in relatie tot de anderen'. Vervolgens brainstormden we over de vraag wat 'community life' voor ons ieder betekende. Wat je daarin nodig zou hebben om je thuis te voelen. Op een enorm veld

van papier schilderden we ieder de ideale plek in een leefgemeenschap. En toen kwam het moeilijkste. Je werd gevraagd een paar plekken op te schuiven op het gemeenschappelijke schilderij en de tekening, van een ander te veranderen. Met respect voor wat was en ruimte voor jouw eigenheid. Ik vond het moeilijk; hoeveel mag je aanpassen en wat niet? Een metafoor voor de continue verandering die in Damanhur als gegeven wordt beschouwd en de ruimte die aan nieuwkomers en nieuwe generaties wordt gegeven om te veranderen en niet te blijven hangen in het oude. Nadat alle aanpassingen waren gedaan, plaatste een ieder het eigen kleibeeld op een plek waar je zou willen wonen in deze gemeenschap. Zo vormden we een leefgemeenschap met diverse individuen, op een veranderend veld, met verschillende nucleo's, waar ieder zichzelf kan zijn. Een prachtige oefening, zeker bruikbaar bij het bouwen van organisatie tribes.

Damanhur als betekenisgevend systeem

Damanhur kan je bestuderen vanuit het perspectief van **geloof en betekenisgeving**. Ofschoon Damanhurianen hun zienswijze niet graag religieus noemen, mede omdat dat veel botsingen veroorzaakt in Rooms-Katholiek Italië, heeft het systeem van betekenisgeving wel alle elementen in zich, van een religieuze gemeenschap in antropologische zin. De meeste religies die antropologen bestuderen zijn eeuwenoud. Damanhur is een 'nieuwe' levensbeschouwing, ofschoon het oeroude elementen uit andere religies en spiritueel jargon omvat. Het is interessant om de vorming van een 'jonge' religie, inclusief het maken van regels, symbolen, initiaties en rituelen voor je ogen te zien ontstaan. Net als alles in Damanhur is het betekenisgevend systeem in Damanhur complex. Rituelen hebben een grote betekenis in het leven van Damanhurianen waar veel tijd aan wordt besteed.

In Damanhur worden 'entiteiten' geëerd. Dat kunnen mensen, planten, dieren, stenen, buitenaardse energieën en krachten zijn. Van hier, van vroeger en vanuit de toekomst. Dat betekent ook dat Damanhurianen zuinig zijn op het leven en hun lichaam. Roken en drugs zijn verboden op het terrein. Voedsel is biologisch. Koffie wordt met mate genuttigd. Beweging wordt aangemoedigd. Alcohol was te moeilijk om te verbieden aan Italianen, maar bij dronkenschap word je aangesproken. Relaties worden met aandacht gesloten en seksualiteit is weliswaar vrij voor elk individu, maar elke avond met een ander in bed eindigen wordt niet als positief gedrag beschouwd. Anders dan in veel andere spirituele genootschappen zijn Ayahuasca en

andere plantmedicijnen niet toegestaan en psychofarmica alleen bij hoge mentale nood. Tijdens covid is er een groot debat geweest rondom vaccinatie, waarbij is besloten dat ieder vrij is om daar zelf een keuze in te maken. De meeste mensen in Damanhur zijn niet gevaccineerd.

Tijd is een interessant gegeven in Damanhur. Tijd wordt beschouwd als fluïde, rekkelijk en bereikbaar. Falco vertelde dat hij was teruggereisd uit de toekomst om de mensen in Damanhur te helpen goed de toekomst in te reizen. Falco was in de verhalen van Damanhurianen een 'gewoon mens', doch met de ongewone gave dat hij zich voorgaande en toekomstige levens kon herinneren, waar andere mensen die vergeten zijn.

Menselijke verbeelding en connecties zijn grenzeloos. Damanhur is het land van de onbegrensde mogelijkheden. In de overlevering maakte Falco en enkele van zijn naaste volgers verschillende reizen in de tijd. Het geloof in reïncarnatie is een pijler onder de levensbeschouwing. Daarbij is doel om terug

te keren in een steeds hogere energetische dimensie of verschijningsvorm. Veel Damanhurianen menen elkaar te kennen uit eerdere levens. Met name uit de verborgen en verzonken mythische stad Atlantis. Dat maakt dat contact makkelijk wordt aangegaan. Ook ik werd begroet als een oude vriend.

In Damanhur is er een fascinatie voor buitenaards leven. Damanhurianen geloven dat er een connectie is tussen mensen en andere bewustzijnsvormen, inclusief buitenaardse wezens. Damanhurianen beschouwen het universum als vol leven en intelligentie en geloven dat er andere beschavingen zijn die kunnen helpen bij spirituele evolutie. Je kunt leren over deze verbindingen en de mogelijke invloed van buitenaards leven op de aarde en de mensheid. Communicatie met deze wezens is mogelijk door middel van rituelen, een eigen magische taal en gebaren. Het idee van intergalactische samenwerking en eenheid is een belangrijk onderdeel van het wereldbeeld.

Buitenaards leven of entiteiten, zijn voor ons mensen, moeilijk waar te nemen. Maar in de paranormale ervaringen van Falco hebben ze vorm weten aan te nemen, waarin we ze kunnen herkennen. Entiteiten in Damanhur laten zich zien, of zo je wilt vangen, in spiralen en selfs. Spiralen zijn letterlijk spiraalvormige cirkels van stenen of kristallen. Overal in Damanhur zijn spiralen te vinden. Je kunt er allerlei meditatieën uitvoeren en ze hebben een kunstzinnig karakter. Selfs zijn andere uitingsvormen van entiteiten. Selfs zijn schilderijen met veel grafische abstracte vormen.

Op een avond werd ik uitgenodigd voor een dansfestijn in een schitterend designhuis in Damanhur. Spiraalvormig, met uitzicht over de vallei, een marmeren badkamer, een plafond van didgeridoo's en vol met selfic schilderijen. Het duurde even tot ik begreep dat het huis niet alleen door de vrouw met haar kind werd bewoond, maar ook door de schilderijen, de selfs. Ik heb er best lang op moeten studeren, en nog steeds. Is een self of een spiraal nu een symbool voor een entiteit (alien) of is het een entiteit? Het is beiden. Ik kon het eerst niet geloven en bleef het checken. Maar een schilderij, een self, is dus een levend bezielde wezen en een spiraal is dat ook. En het is ook een verwijzing naar een entiteit. Daarmee kan je de levensbeschouwing in Damanhur in antropologische zin de Pantheïstische of Animistische religie soorten beschouwen. Dat betekent het geloof dat ook objecten die in de westerse wereld als levenloos worden beschouwd, zoals stenen of een beekje, in veel oude religies als levende wezens worden gezien. Overigens komt ook in het westen dat denken weer terug. In Nieuw-Zeeland hebben rivieren juridische rechten gekregen, waardoor ze een claim kunnen indienen bij vervuiling.

Naast dit, voor buitenstaanders, best wonderbaarlijke geloof, is levensbeschouwing in Damanhur ook juist heel erg concreet. Er is 'De School of Meditation'. Een naam met een knipoog. In Damanhur is men er trots op dat ze niet de hele dag zitten te mediteren, maar dingen doen. Aan de tempels bouwen, onderwijzen, gemeenschapsbouw, zorgen voor de natuur, worden beschouwd als daden van meditatie in actie. Als je toetreedt tot de School of Meditation, verbind je je voor het leven aan het doen van goede daden, maar ook interpersoonlijk psychologisch onderzoek, spirituele ontwikkeling en groei. Heilige rituelen doen in de tempel is een vorm van Meditation. Er zijn lessen en opdrachten als voorbereiding op het sterven, waarin je je geliefden eert met een mooie afscheidsbrief. Maar iets heel concreets als het aanleggen van de riolering in een nieuw huis of het bouwen van een zelfvoorzienend voedseldorp in een Afrikaans vluchtelingenkamp is evengoed een vorm van Meditation. Damanhur is een bij de VN geregistreerde NGO.

Vrolijk werd ik van de blijdschap van Damanhurianen over tekenen van synchroniciteit en magie. Het leven in Damanhur is magisch. Signalen van verbinding en schoonheid worden overal gesignaleerd en vol vreugde met elkaar gedeeld. Toen ik de tempel uitliep op de laatste dag van mijn reis kwam er een vlinder op mijn schouder zitten. Waarop dan gelijk een aantal mensen verrukt om mij heen springt en me toeknikt. Tijdens een ritueel om verbondenheid met Damanhur aan te gaan, ging er 'zomaar vanzelf' een telefoon van een bezoeker af met mooie muziek. Waarop direct wordt gewezen op hoe bijzonder dat is. In Damanhur verschijnen mooie rupsen, knipperen lampen, groeien er in de

winter bloemen, lezen mensen elkaars gedachten op het juiste moment en op de juiste plaats. Synchroniciteit en magie is een gegeven in Damanhur.

Damanhur als een verzamelplaats voor herinneringen

Gelinkt aan het systeem van geloof en betekenisgeving is Damanhur te beschouwen als een **catalogus, een bibliotheek, een nalatenschap**. Het apocalyptische wereldbeeld over de toekomst van de aarde van de Damanhurianen, maakt dat ze herinneringen en tribale en spirituele kennis 'verzamelen'. Ze bundelen 'herinneringen' en vangen die in energetische velden, connecties, kunstzinnige uitingen en ontmoetingen.

In de winkel met allerhande 'selfica', voorwerpen en sieraden gemaakt van koperdraad, zilver of goud met lijm en kristallen, kreeg ik uitleg over de toepassingsmogelijkheden ervan. Een van de dingen die je kunt doen om te helpen met de missie: met een pendulum, een koperen kluwen met een kristal aan een draadje die is geüpload in de tempel, drie rondjes om een mooie boom heen lopen. Daardoor breng je de boom in contact met het wereldwijde netwerk van bomen en met de tempels van Damanhur en andere dimensies. Waardoor de ziel van de boom voor altijd bewaard blijft en die ook in huidig leven kracht en verbinding ervaart.

De kernmissie van Damanhur is het bevorderen van een harmonieuze samenleving, waarin mens, natuur en kosmos met elkaar in balans zijn. De inwoners van Damanhur streven naar spirituele evolutie, waarbij ze geloven dat de mens in staat is om zijn potentieel volledig te ontwikkelen en zich te verbinden met hogere dimensies van bewustzijn. Dit streven wordt ondersteund door gemeenschappelijke projecten op het gebied van ecologie, kunst, onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, allen gericht op het versterken van deze interconnectie. 'Het leven is heilig en moet in al zijn vormen geëerd worden', luidt één van hun basisprincipes. Ze combineren persoonlijke ontwikkeling met gezamenlijke verantwoordelijkheid om een model te bieden voor een duurzame, vreedzame wereld.

Ofschoon Damanhurianen geenszins somber ogen en vol energie door het leven stampen, hebben ze wel een apocalyptisch Armageddon-achtig toekomstbeeld. De manier waarop we met onze aarde zijn omgesprongen, maakt dat die waarschijnlijk onbewoonbaar zal worden. Dat betekent echter niet het einde van het spirituele zielenleven. Falco geloofde dat mensen, planten, dieren en andere entiteiten zullen voortleven in andere dimensies, in andere fysieke vormen en op andere plekken in de kosmos. Daarvoor is wel goede spirituele voorbereiding nodig, waar we nog zo'n 600 jaar voor nodig hebben. Zolang moet de gemeenschap van Damanhur blijven bestaan. Dat betekent ook dat Damanhur zich voorbereidt op overleven in tijden van oorlog, pandemieën en klimaatellende door water- en voedselvoorraden aan te leggen en zelfvoorzienend te zijn. Overigens is het niet de eerste keer dat de wereld vergaat. In Damanhur geloven veel mensen dat velen van hen elkaar al kenden uit eerdere reïncarnaties en met name uit de verzonken stad Atlantis. We weten dus al hoe we moeten overleven als zielen.

Om te zorgen dat ons wezen niet verdwijnt, is het nodig om herinneringen voor de nieuwe levensvormen te verzamelen. Damanhurianen besteden bakken tijd aan het verzamelen en bewaren van herinneringen en het leggen van allerlei verbanden en connecties tussen mensen, planten, dieren en entiteiten volken. Zo helpen ze bomen om elkaar weer op zielsniveau te vinden door ze te beschermen, bossen aan te leggen, voor ze te zingen en ze kracht te geven met selfica. Damanhurianen bezoeken tribes van dolfijnen, walvissen, gorilla's en olifanten om ze in herinnering te brengen dat ze verbonden zijn. Net als de fotograaf Jimmy Nelson en ik ook in zekere zin, verzamelen ze tribale kennis van verdwijnende volken. Ze nodigen tribale leiders en sjamanen vanuit heel de wereld uit om hun kennis en energie 'te uploaden' in de magische tempels van Damanhur. Er is een geheime tempel in een van de bossen, waar honderden kristallen elk de energie van een religieuze groep of tribale samenleving bevatten, die de leiders en sjamanen daar zelf zijn komen brengen. Naast spirituele arbeid is het aanleggen van deze herinneringen ook in concrete zin een tijdrovende en kostbare operatie die met de grootste toewijding wordt uitgevoerd.

In een verscholen grote koepeltent op een geheime plek in een van de bossen van Damanhur, verzamelde zich een groep Damanhurianen. Op de grond een spiraal gemaakt van honderden prachtige kristallen en edelstenen van een omvang die ik nooit bij elkaar heb gezien. Bij sommige kristallen waren naam bordjes geplaatst. Van de tribe die in dat kristal haar energetische herinneringen had opgeslagen. Onder een grote paraplu, in de stromende regen, kwam hij binnen. Een kleine man met een prachtig gewaad en traditionele hoed. Een van de sjamanen uit het Amazonewoud. Beschermers van een medicinale plant en een van de laatst

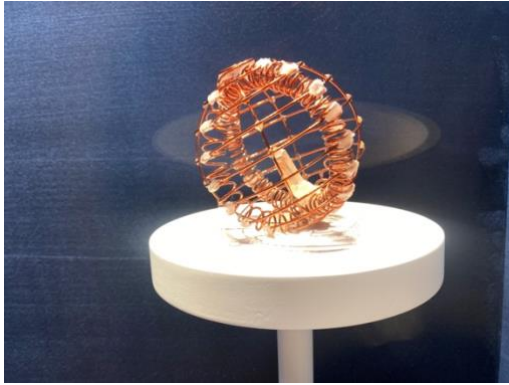
overlevenden van zijn volk. Na een welkomstwoord volgde een ritueel, waarbij de sjamaan zijn eigen Amazone lied zong en al zingend het kristal uitzocht die bij hem en bij zijn volk hoorde. De energie van zijn tribe, die waarschijnlijk snel zal uitsterven, zit nu opgeslagen voor eeuwig, in het collectief geheugen van Damanhur en van de mensheid.

Damanhur als een experimentele werkplaats en laboratorium

In Damanhur worden ontdekkingen gedaan. Onderzoek, continue verandering, technologie en het denken in onbegrensde mogelijkheden, maken dat Damanhur een grote **verzamelplaats is voor experimentele projecten**. Damanhurianen kunnen een 'experiment' of project aanvragen. Dat kan een bouwkundig, sociaal, technologisch, spiritueel, medisch, etc., etc. experiment zijn. In Damanhur worden nieuwe dingen ontdekt en uitgetoet. Kan niet, bestaat er niet. Damanhurianen zijn harde werkers, een soort mierenhoop van allerlei mensen die met allerlei projecten en connecties over de hele wereld bezig zijn. Damanhur leeft, vibreert en is soms echt uitputtend door de continue focus op ontwikkeling en verandering. In Damanhur is de urgentie van het veiligstellen van een wereld in verval dagelijks voelbaar.

Een van de meer mysterieuze technologieën die binnen Damanhur wordt gebruikt is selfica. Selfica is een zelf met magische werking. Selfica is gebaseerd op het idee dat het mogelijk is om energetische structuren te creëren die intelligentie en bewustzijn kunnen dragen. Deze structuren worden gemaakt van metalen, inkt en andere materialen, en worden gevormd volgens specifieke geometrische patronen die energie kunnen concentreren en richten. De selfische technologie wordt gebruikt voor heling, meditatie en het versterken van persoonlijke en spirituele groei. Volgens de inwoners zijn selfische

objecten in staat om energie uit verschillende dimensies te trekken en te focussen, waardoor ze een krachtig hulpmiddel zijn voor transformatie.

Het was een van mijn grootste struggles en cultuurschock in Damanhur. Het geloof in de magische werking van selfica. Vooraf dacht ik dat daar het geheim en de angel van Damanhur wel zou zitten. Dat er een profiterend verdienmodel is, waarbij selfica worden verkocht aan - wanhopige - mensen om zo heel veel geld te verdienen. Bij binnenkomst in de mooie selfica showroom en bij de behandeling met allerlei bolletjes van koperdraad en

superlijm op mijn lijf, was ik dan ook sceptisch en alert. Ik probeerde neutraal te blijven, maar de koperdraad sieraden en constructies, kon ik moeilijk serieus nemen. Kreeg een Harry Potter school gevoel van alle pinnetjes en pendulums, wat me ook wel weer kinderlijk blij en nieuwsgierig maakte. Pas toen ik langer in Damanhur was, snapte ik de oprechtheid en de interne logica binnen het eigen model van betekenisgeving in Damanhur. Een selfica is een self, die je mits goed gebruikt, kunt inzetten om energie met elkaar te verbinden. Zo wordt een self een instrument of magische tool. En ja, er wordt verdiend aan de selfica. Maar dat geld gaat niet naar de makers, maar naar de bouw van de tempels. Spiritueel geld heeft een spirituele bestemming. Het is ook geen bulkverkoop. Het is moeilijk om aan selfica te komen, er is meer vraag dan aanbod. Sommige grote selfs mag je pas kopen nadat je allerlei scholing hebt gevolgd, wat betekent dat ze voor de meeste mensen onbereikbaar zijn, hoeveel je er ook voor zou willen betalen.

Een andere fascinerende innovatie van Damanhur is de 'Music of the Plants', een project waarin wordt onderzocht hoe planten communiceren en reageren op hun omgeving. Damanhurianen geloven dat planten bewustzijn hebben en in staat zijn tot interactie met mensen. Door middel van speciale apparatuur worden de elektrische signalen van planten omgezet in muzikale tonen, wat een unieke vorm van communicatie tussen mens en natuur mogelijk maakt. Dit project past in de bredere filosofie van Damanhur dat alles in het universum met elkaar verbonden is en in harmonie kan samenwerken. Het was fascinerend om mee te maken dat verschillende planten zich anders laten horen en dat bij binnenkomst van een ander persoon, de

plant hoger of lager gaat zingen.

In Damanhur zijn er veel sociale experimenten die gaan over leiderschap en lidmaatschap en samenleven en -werken. Zo is er het verhaal van Falco die na een interne ruzie een groep Damanhurianen meenam op een wilde reis om te leren als community beter conflicten aan te gaan om daarna harmonieuzer samen te leven. Er is een ritueel waarbij op een speelse manier mensen moeten proberen om een dierenstaart van elkaar af te pakken, wat symbool staat voor het afleren van oude patronen en gewoontes. Er is ook zoiets als heilige 'deadlines'. Als je een project aangaat, dan bepaal je een deadline waarop het klaar moet zijn. Dat doen we in organisaties ook, maar in Damanhur is een deadline ook een soort heilige entiteit. Je werkt als het moet 's nachts door om je eraan te houden. Ofschoon iedereen druk is in Damanhur, is er groot respect voor deadlines en elkaars tijd.

Voor mij als antropoloog is het experimenteren met samenleven en sociale constructen de grootste meerwaarde van Damanhur. Een solidariteitsfonds voor zieken en zwangeren, de werkelijk doorleefde toepassing van diversiteit en inclusie en de continue open houding ten opzichte van verandering vind ik ronduit inspirerend. Wat een verademing ten opzichte van de vereenzaamde, verlaten samenleving van alledag. Ofschoon ik niet weet of ik zelf zo geschikt zou zijn om een dergelijke community van toewijding te leven, is het absoluut een aantrekkelijk alternatief ten opzichte van een wereld met depressieve jongeren en eenzame ouderen in te grote huizen en gelijktijdig daklozen op straat. Het continue wisselen van perspectief is een diepgewortelde kernwaarde in Damanhur, die voor mij persoonlijk de kern van antropologisch kijken is. In Damanhur maken mensen vaak een gebaar met hun handpalm naar boven en dan naar beneden: 'aan de ene kant vind ik... maar aan de andere kant vind ik...' Meervoudig kijken wordt met de paplepel ingegoten.

Weerstand en Sociale Omgeving

Zoals veel utopische gemeenschappen, heeft ook Damanhur te maken gehad met weerstand en scepticisme van de buitenwereld. Het was niet gemakkelijk om als commune te leven in een streng Katholieke, traditionele plattelandsgemeenschap. In de jaren tachtig en negentig waren er geruchten over sekte-achtige praktijken. Ook werd en wordt de gemeenschap regelmatig geconfronteerd met juridische en sociale uitdagingen, die dikwijls gaan over landbezit en illegale bouw. Lokale overheden zagen hen met argwaan aan, vooral vanwege hun onorthodoxe spirituele praktijken en de zelfvoorzienende aard van de gemeenschap en natuurlijk het bouwen van de tempels zonder vergunning. Toch heeft Damanhur zich staande gehouden en is het inmiddels erkend als een cultureel erfgoed van artistiek en spiritueel belang. Damanhur is een VN erkende NGO en trekker van het wereldwijde netwerk van eco-gemeenschappen.

Tegenwoordig trekken de Tempels van de Mensheid duizenden bezoekers aan en zijn de bewoners actief in dialoog met de buitenwereld, waarbij ze hun visie op duurzaamheid, spiritualiteit en samenleven openlijk delen.

Damanhur is een bron van fascinatie en inspiratie voor wie zoekt naar nieuwe manieren van samenleven en spiritualiteit. Het is een plek waar de grenzen tussen het materiële en het

spirituele vervagen, en waar de zoektocht naar verbinding en evolutie centraal staat in alles wat de gemeenschap doet.

Lessen uit Damanhur

Wat leiders en organisaties kunnen leren van Damanhur: leiderschap in verbondenheid

Wanneer je als antropoloog door Damanhur wandelt, voel je direct dat dit niet zomaar een gemeenschap is, maar een bijzondere tribe. Damanhur biedt een ander perspectief op organiseren, werken en leiderschap. Niet de klassieke hiërarchie die wij in westerse organisaties vaak gebruiken, maar een vloeibaar, circulair leiderschap dat zich voedt aan de energie van samenwerking, spiritualiteit en respect voor de natuur. Waarde wordt niet alleen uitgedrukt in geld, maar ook in toewijding en betekenisgeving. Tijd wordt beschouwd als het meest kostbare bezit van mensen en dus iets waar je vol respect mee omgaat. Bovenal is het belangrijk om een hoger doel te hebben, tempels en kathedralen te bouwen, als je mensen wilt aanzetten tot actie.

Wat kunnen we als leiders en organisaties leren van deze gemeenschap, waar het idee van de collectieve mens centraal staat?

1. Leiderschap is geen macht, maar circulatie van krachten

Bij Damanhur draait leiderschap niet om vaste posities, titels of autoriteit, maar om gekozen en tijdelijke rollen. Leiderschap rouleert en transformeert. Het idee van de 'circulatie van krachten' betekent dat verschillende individuen tijdelijk leiderschapsrollen op zich nemen, afhankelijk van wat de gemeenschap nodig heeft. In ons westerse organisatie-model hebben we de neiging om leiderschap te verankeren, soms tot het punt waarop mensen zich vastklampen aan macht. Damanhur laat zien dat leiderschap een gedeelde verantwoordelijkheid is, een rol die van hand tot hand gaat.

Les voor leiders en organisaties: Zie leiderschap als een dynamisch proces. Durf macht los te laten en vertrouw op de kracht van wisselende rollen. Dit stimuleert innovatie en zorgt ervoor dat de organisatie meebeweegt met veranderende omstandigheden. Verandering is een constant gegeven. Nieuwe generaties mogen oude structuren veranderen.

2. Samenleven en samenwerken vanuit een hoger doel

In Damanhur staat het collectief boven het individu. Er is een gezamenlijk doel dat iedereen overstijgt: de spirituele evolutie van de mensheid en de aarde en de bouw van de tempels. Leiders en organisaties kunnen hieruit leren dat een hoger doel, groter dan de som der delen, mensen bij elkaar brengt en verbindt. Terwijl wij vaak gefixeerd zijn op persoonlijke groei en winstmaximalisatie, stimuleert Damanhur juist het idee van

collectieve groei, waarbij elke handeling, hoe klein ook, bijdraagt aan het grotere geheel.

Les voor leiders en organisaties: Definieer een hoger, collectief doel binnen je organisatie. Dit zorgt voor een diepere verbinding en betrokkenheid van medewerkers, omdat zij voelen dat ze bijdragen aan iets dat groter is dan henzelf. Bouw tempels en kathedralen.

3. Ecologie en economie hand in hand

Damanhur heeft een duurzame visie op zowel ecologie als economie. De eco-vriendelijke manier van leven, van landbouw tot energievoorziening, weerspiegelt de overtuiging dat alles met elkaar verbonden is. De gemeenschap creëert een circulaire economie, waarbij bronnen worden gedeeld en verspilling wordt geminimaliseerd. Dit principe leert ons dat duurzaamheid geen modewoord hoeft te zijn, maar een geïntegreerde praktijk. Damanhur denkt in termen van cycli, waar afval weer een grondstof wordt en tijd een investering is in de toekomst.

Les voor leiders en organisaties: Integreer duurzame praktijken op alle niveaus van je organisatie. Besef dat economie en ecologie samen moeten werken voor een duurzame toekomst, zowel binnen als buiten de organisatie. Bedenk dat tijd ook energie is die niet verspild mag worden.

4. Rituelen en zingeving in de organisatie

In Damanhur vormen rituelen en kunst de kern van het dagelijks leven. De gemeenschap bouwde de Tempels van de Mensheid, ondergrondse kathedralen vol symboliek, bedoeld om spirituele verbinding en bewustzijn te verdiepen. Rituelen, of ze nu religieus, spiritueel of seculier zijn, bieden mensen een manier om betekenis te geven aan hun werk en hun relaties met anderen. In veel

organisaties ontbreekt deze zingeving; werk is iets wat je doet om te overleven, niet om te verbinden.

Les voor leiders en organisaties: Introduceer rituelen binnen je organisatie die de cultuur versterken. Of het nu gaat om gezamenlijke reflectiemomenten, vieringen van mijlpalen of creatieve expressie, deze rituelen kunnen zingeving en verbinding bevorderen.

5. Kan niet, bestaat niet: continue innovatie en verandering

Verandering en diversiteit is geen bijproduct, maar een continu gegeven in Damanhur. Al in de tijd van Falco kon hij een standpunt innemen, dat voorleggen aan de gemeenschap en vervolgens met een totaal andere uitkomst komen. In Damanhur wordt het op prijs gesteld als je de norm tegenspreekt, als je een ander perspectief op de gang van zaken inbrengt of iets wil veranderen. Nucleo's worden aangemoedigd om mensen uit te nodigen van verschillende leeftijdsgroepen, achtergronden en talenten. Ook in Damanhur is het lastig om de jonge generatie langdurig te binden en bij de gemeenschap te houden. Maar dat is wel een streven en er is volledige acceptatie van het feit dat elke generatie nieuwe manieren van samenleven meebrengt. Damanhur kent megalomane projecten en innovaties, waarover je als buitenstaander soms je wenkbrauwen kunt optrekken. Toch geeft dit een enorm gevoel van energie, urgentie en onbegrensde mogelijkheden, waardoor iedereen altijd bezig is. Damanhur bruist.

Les voor leiders en organisaties: Wil je verandering en diversiteit in je organisatie zien, maak het dan tot doel in plaats van middel. Stel geen diversiteitsmanager aan, maar zie verschil van mening als basis voor organisatie en besluitvorming. Voer geen verandertraject of reorganisatie door, maar pas verandering elke

dag toe. Stel altijd gemengde teams samen en nodig continu jongeren uit bij elk project en beslissing. Innoveer permanent, ook al is een idee te groot om waar te zijn.

6. Collectieve besluitvorming in plaats van top-down

Besluitvorming in Damanhur is een gedeeld proces, waarbij consensus en collectieve wijsheid centraal staan. Waar veel bedrijven en organisaties hun beslissingen top-down nemen, beweegt Damanhur organisch, als een zwerm vogels die gezamenlijk van richting verandert. Deze vorm van besluitvorming stimuleert betrokkenheid, omdat iedereen zich verantwoordelijk voelt voor het resultaat. Dit vraagt echter om geduld en de bereidheid om te luisteren naar de wijsheid van het collectief.

Les voor leiders en organisaties: Zet in op collectieve besluitvorming. Het kost misschien meer tijd, maar de resultaten zijn vaak duurzamer, omdat iedereen zich eigenaar voelt van de gekozen richting.

7. Weerstand als katalysator voor groei

Zoals veel alternatieve gemeenschappen heeft Damanhur te maken gehad met weerstand, van zowel overheden als omwonenden. Maar in plaats van zich terug te trekken, gingen zij de dialoog aan. Ze stonden open voor kritiek en leerden van hun omgeving zonder hun eigen principes te verloochenen. Deze flexibele houding leerde hen om weerstand te gebruiken als een katalysator voor groei, in plaats van het te zien als een bedreiging.

Les voor leiders: Weerstand is geen vijand, maar een kans om te leren en te groeien. Omarm kritiek en ga de dialoog aan met stakeholders, zonder de kernwaarden van je organisatie uit het oog te verliezen.

8. Creativiteit en spiritualiteit als kern van innovatie

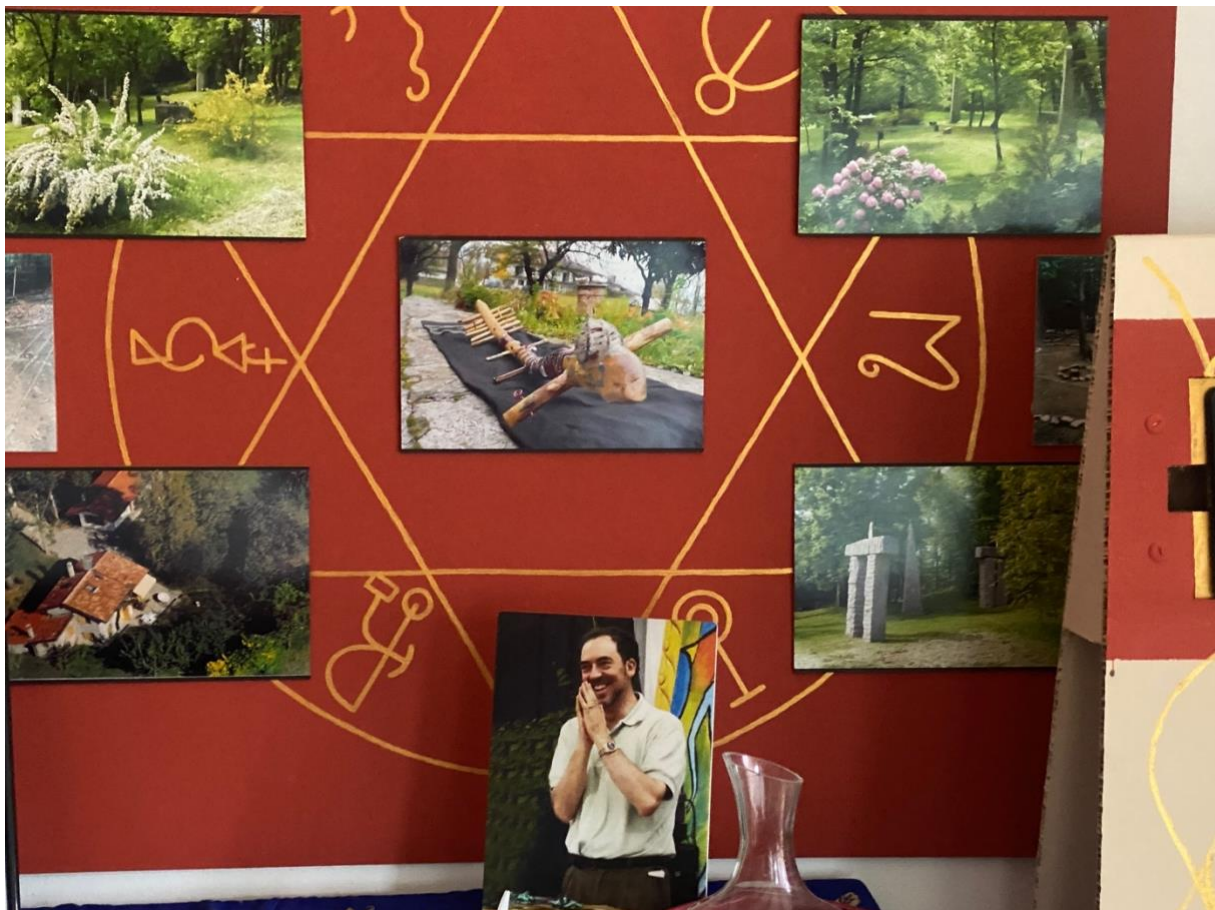
Bij Damanhur is creativiteit niet alleen een manier van expressie, maar een bron van spirituele verbinding. Kunst en creativiteit worden gebruikt om diepere inzichten te verkrijgen en de gemeenschap met elkaar en de kosmos te verbinden. Dit leert leiders dat creativiteit niet alleen een middel is om problemen op te lossen, maar ook een manier om dieper in contact te komen met jezelf en de ander.

Les voor leiders: Stimuleer creativiteit en spiritualiteit als motoren van innovatie. Geef medewerkers de ruimte om buiten de gebaande paden te denken en te handelen. Creatieve vrijheid kan leiden tot onverwachte, maar krachtige resultaten. Laat kunstenaars toe tijdens je strategische planvorming.

9. Leef en leid met het einde voor ogen

Damanhur heeft een apocalyptisch wereldbeeld. Toch maakt het de Damahurianen niet somber, integendeel. De realiteit van sterfelijkheid van elk individu, van de community en van de mensheid en de aarde, zien de Damarhurianen met opgewektheid tegemoet, ofschoon ze het lijden ervoor erkennen en bestrijden. Onderdeel van het spirituele pad voor een Damahuriaan, is om je sterven onder ogen te zien en je eigen uitvaart te regelen en brieven aan je naasten te schrijven voor als je plotseling overlijdt. Falco liet talloze brieven na voor zijn opvolgers en regelde een democratische besturingsvorm voor als hij er niet meer was. Zijn opvolging is goed geregeld, wellicht een van de redenen dat Damanhur ook na het overlijden van Falco doorgaat, al is het gemis groot.

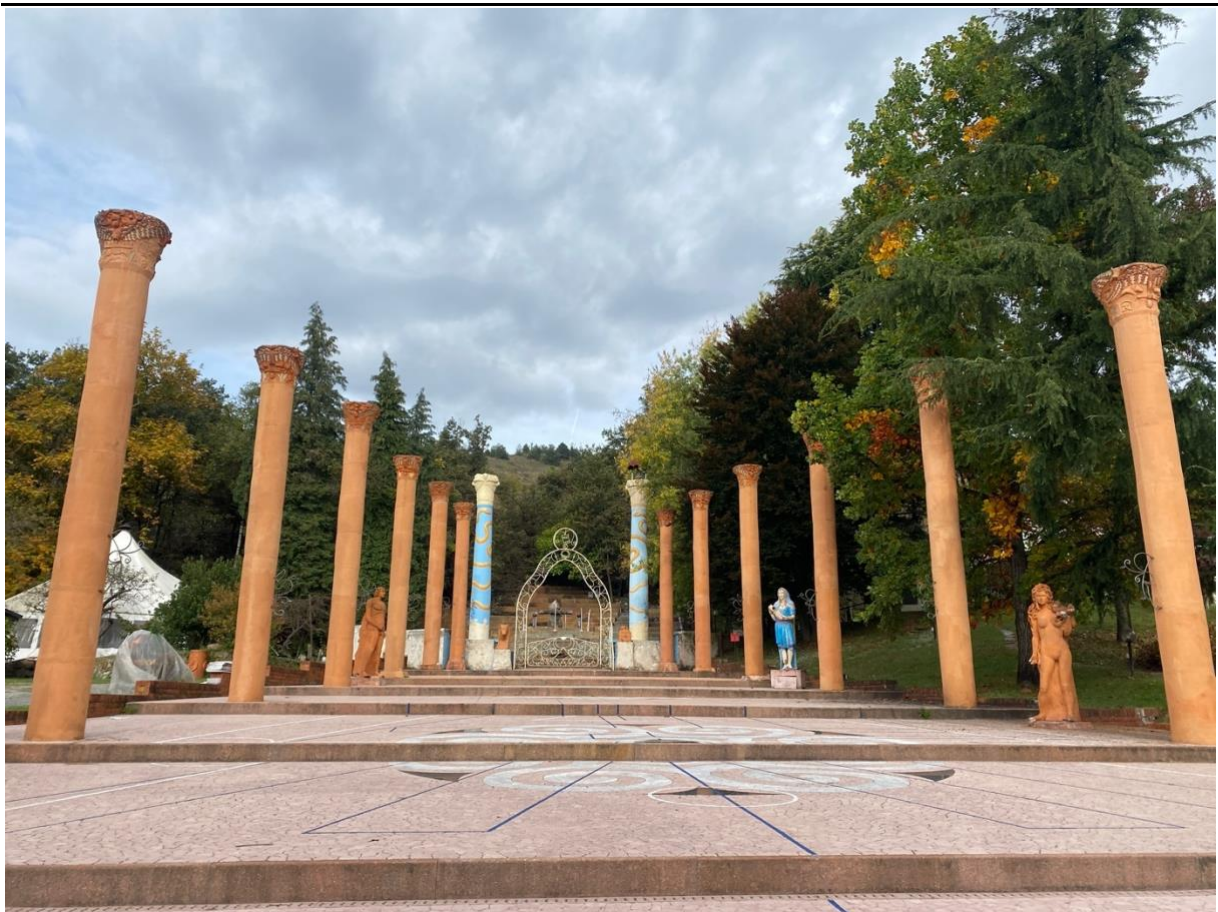
Les voor leiders: Leid en leef met de volgende generaties en opvolging voor ogen. Wees transparant in je leiderschap en realiseer je dat je nooit onmisbaar bent. Regel je nalatenschap en draag kennis over. Verdeel je macht en laat die je niet corrumperen. Er is leven na jou, hoe charismatisch je ook bent.

Tot slot: leiderschap in verbondenheid

Wat Damanhur ons vooral leert, is dat leiderschap draait om verbondenheid en het samen werken aan een hoger doel. Verbondenheid met elkaar, met de natuur, met spirituele en ethische waarden. Voortgestuwd door een groots doel. Leiders en organisaties kunnen deze principes integreren door te kiezen voor een benadering, waarin samenwerking, duurzaamheid, creativiteit en zingeving centraal staan en er tijd is om steeds weer het hogere doel in herinnering te brengen.

Damanhur herinnert ons eraan dat leiderschap niet gaat om macht of controle, maar om het in beweging brengen van de collectieve energie van de groep. Een energie die, wanneer goed aangestuurd, een kracht is die organisaties veerkrachtig en toekomstbestendig maakt. Het is een leiderschap van de toekomst, geworteld in de wijsheid van oude tradities. Bouw tribes, tempels en kathedralen.

Auteur: dr. Danielle Braun

Dr. Danielle Braun is corporate antropoloog. Spreker. Directeur van de Academie voor Organisatiecultuur. Auteur van de Corporate Tribe, Building Tribes, Tribaal Kantoorgedoe, Patronen en Da's gek. Stond 25 jaar met haar voeten in de corporate klei als manager / bestuurder. Danielle reist de wereld rond op zoek naar manieren om tribes te bouwen en leiders sterk te maken.